

TRANSSTAR EUROPA

ТрансСтар: підвищення транскультурних, диґітальних і перекладацьких компетенцій

Підсумковий звіт

Публічна частина

Загальна інформація

Проект *ТрансСтар Європа* покликаний об'єднати культури, літератури та дієвців восьми країн Європи та сприяє використанню малих мов у європейському просторі, залучаючи для цього різні рівні та різних стейкхолдерів. *ТрансСтар Європа* створив мережу мультиплікаторів, які можуть працювати і працюють у сфері культури, літератури та мови в Європі. В рамках проекту 50 міжкультурних посередники-початківці пройшли вишкіл з художнього перекладу та міжнародного менеджменту культурних проектів. Навчання проходило у формі майстерень, мережових зустрічей, онлайн-семінарів і індивідуального менторінгу. Крім того, учасники проекту активно долучалися до розробки та проведення публічних заходів з популяризації малих мов та літератур.

ТрансСтар Європа сприяє розвитку та зміцненню мережі інституцій, які займаються літературою і перекладом. Розроблені в рамках проекту пілотні навчальні курси з художнього перекладу та культурного менеджменту, які спираються на методичні результати майстерень і семінарів, є внеском до професіоналізації художнього перекладу з малих мов і на малі мови та звільнення культурного менеджменту від обмеження внутрішньо-національними рамками.

ТрансСтар Європа стимулює рух транс культурних ідей в Європі. За три роки існування проекту було проведено в 15 місцях Європи понад 40 відкритих заходів різних форматів, у фокусі яких знаходилися література, переклад і малі мови. У такий спосіб *ТрансСтар Європа* сенсифікував широкий загал до бачення спільностей та відмінностей серед європейських культур і сприяв розвитку європейської свідомості.

ТрансСтар Європа представляє нові тексти європейських авторів і результати актуальних перекладознавчих та транскультурних досліджень. Завдяки двом науковим працям, п'ятьом антологіям перекладних творів і першому хорватському перекладу роману «Кровні брати» Ернста Гафнера, що побачили світ у рамках і внаслідок проекту, *ТрансСтар* посилює поширення європейської літератури та стимулює транскордонне осмислення історичних, культурних та суспільних тем.

Ініціатором проекту *ТрансСтар Європа* став Тюбінгенський університет Ебергарда і Карла (Німеччина). Партнери проекту (учасники консорціуму): Карлів університет у Празі (Чехія), Лодзинський університет (Польща), Загребський університет (Хорватія), Люблянський університет (Словенія), Київський національний університет імені Тараса Шевченка, а також мистецький центр Літературбюро Фрайбург (Німеччина), німецький культурний центр Гете-Інститут в Україні, культурно-освітній центр Коллегіум Богемікум (м. Усті-над-Лабем, Чехія) та культурний центр Вілла Деціус, Краків, Польща.

Усі учасники консорціуму у ході реалізації проекту активно співпрацювали між собою. Інтенсивний обмін, який відбувався протягом проекту між учасниками проекту, його партнерами і командою, ефективно протидівав і протидіятиме сприйняттю окремих мов, літератур і культур як периферійних. Плідним для проекту став багаторічний досвід університетів-партнерів у вивченні транскультурних просторів та у розробці навчальних заходів. Культурні інституції як експерти з питань сприйняття та поширення літератури та культури у певних географічних просторах поділилися своїми знаннями й експертизою з міжнародного культурного посередництва, менеджменту проектів і

організації заходів. Об'єднання дівців з різноманітними компетенціями стало підґрунтям успіху нашого проекту.

Зміст

1. ЦІЛІ	5
2. ПІДХІД	6
5. ПЛАНИ НА МАЙБУТНЄ	16
6. ВНЕСОК ДО ПОЛІТИКИ ЄС	18

1. Цілі

В останні роки в Європі спостерігається стагнація процесу об'єднання. І хоча із хвилею розширення ЄС 2004 та 2007 років кількість учасниць Європейського Союзу збільшилася, втім інтеграційні процеси ще тривають, але ментальне сприйняття невеликих країн Східно-центральної та Південної Європи й досі недостатнє. Тому проект *ТрансСтар Європа* поставив собі за завдання сприяти обміну між малими мовами і культурами, популяризувати ці мови і культури, всебічно познайомити загал з цими країнами, ініціювати діалог між культурами у рамках різних заходів, аби розвіяти наявні стереотипи, пов'язані із хибним або недостатнім сприйняттям малих мов та культур.

В основу проекту *ТрансСтар Європа* покладено багатосторонній підхід, зорієнтований на п'ять різних цільових груп. Проект мав на меті надати студентам та молодим фахівцям (*young professionals*) з восьми європейських країн, які на момент початку проекту саме знаходилися на етапі професійної орієнтації, якісну підготовку з художнього перекладу та культурного менеджменту, запропонувати їм можливість спробувати себе у культурному посередництві та допомогти створити міжнародну мережу культурних посередників. Вишкіл з художнього перекладу та культурного менеджменту проходив у формі практичних майстерень і семінарів, які проводили успішні перекладачі і культурні менеджери з багатим досвідом. У результатів запропонованих багатосторонніх навчальних заходів і практики учасники проекту отримали навички, необхідні для роботи посередника у сфері культури на загальноєвропейському рівні.

Проект мав на меті, спираючись на перекладацькі проблеми, обговорювані у ході майстерень, розробити модулі з художнього перекладу, які згодом можуть бути впровадженні у вищих школах. З цією метою були зібрані і систематизовані проблеми, які зустрічалися під час перекладу текстів різними мовами у робочих групах учасників проекту.

Крім того, проект завдяки публікаціям і різним громадським заходам прагнув досягти широкого загалу, аби познайомити його з країнами-сусідами, відкрити нових авторів і через літературу зблизити сусідні культури. Також фокус зосереджувався на підтримці малих мов.

Для консорціуму важливим було не тільки разом успішно реалізувати проект, а й збагатитися досвідом і компетенціями, які мають окремі інституції-партнери, тобто ознайомитися з рамковими умовами, що існують у різних країнах, та перейняти комплементарні вміння: університети мали збагатитися практичним досвідом культурних інституцій, а культурні інституції отримати переваги від теоретичних знань і підходів університетів. Для всіх учасників консорціуму на першому плані були особистісна співпраця та європейська інтеграція.

2. Підхід

Проект мав багатосторонній підхід з двома основними фокусами:

1. Вишкіл та коучинг майбутніх культурних посередників (підготовка мультиплікаторів)
  2. Послідовна і невпинна робота з просування малих мов і культур
1. Вишкіл та коучинг майбутніх культурних посередників

Шляхом двоступеневої процедури до участі у проекті були відібрані 50 студентів і молодих фахівців із восьми країн Європи. Учасники були розділені на групи по п'ять осіб залежно від робочих мов. Кожна група працювала під орудою керівника, досвідченого успішного перекладача. Кожна мовна пара мала групи-тандеми, учасники яких обмінювалися проблемами і викликами художнього перекладу. У рамках проекту для всіх груп проведено три очні майстерні. Крім того, групи мали онлайн-зустрічі, на яких обговорювалися переклади. У ході майстерень та онлайн-зустрічей майбутні культурні посередники отримали вишкіл з художнього перекладу, працюючи усі разом над перекладами художніх творів. Крім роботи у двомовних групах учасники мали можливість працювати на спільних для всіх мов семінарах і в тандемах. Також учасники працювали над перекладами самостійно за підтримки менторів і своїх колег по групі.

Перекладацька майстерня словенсько-німецької групи, Грац, осінь 2013 року.

У ході проекту відбулися дві мережеві зустрічі учасників і партнерів, у центрі яких стояв, передусім, менеджмент у сфері культури. Семінари і воркшопи з культурного менеджменту проводили професійні культ менеджери з країн-учасниць проекту.

Воркшоп з мистецтва презентації та модерації, Штуттґарт 2014 р.

У другій половині проекту учасники проекту (майбутні мультиплікатори) дедалі активніше залучалися до розробки і організації заходів для громадськості. Вони брали участь у створенні концепції низки заходів, запрошували гостей, готували власні виступи і презентації своїх перекладів. До прикладу, Юлія Микитюк і Аня Вутей підготували пантоміму про художній переклад і представили її на урочистому закритті проекту у Берліні в жовтні 2015 року; Ірена Сподіш тоді ж виступила з промовою на тему «Європейські біографії». На завершення проекту учасники самостійно організовували різні культурні заходи. Наприклад, Мартіна Ліза, Мартін Мутшлер і Даніела Пуш разом організували читання чеської літератури (у німецькому перекладі) під час літературного фестивалю «Літературний потяг Регензбург-Пільцен» у вересні 2015 року.

Одна із складових проекту – підвищення медійної компетентності. Консорціум скористався пропозицією програми ЄС «Навчання протягом життя» і взяв участь у вебінарі з соціальних онлайн-медій і медійної компетенції. Отриманими знаннями партнери консорціуму поділилися з учасниками проекту під час мережевої зустрічі. Учасники постійного удосконалювали свої медійні компетенції, працюючи над інтернет-сторінкою та фейсбук-сторінкою проекту (статті до рубрики «Перекладач місяця», пости, коментарі, репортажі про заходи тощо). Таким чином паралельно вони вправлялися у роботі з громадськістю.

До розробки публічних заходів також були залучені учасники консорціуму та керівники перекладацьких майстерень. Вони проводили зустрічі з авторами, модерували дискусії та знайомили широкий загал з різними аспектами художнього перекладу.

2. Послідовна і невинна робота з просування малих мов, літератур і культур

Після першого півроку проекту консорціум побачив, що передбачених заходів недостатньо, щоб досягти широкі кола публіки, яка цікавиться літературою. Тому ми прийняли рішення зорганізувати у рамках проекту *ТрансСтар Європа* новий, додатковий, перформативний проект *Перекладацькі кубики – шість граней перекладу* для представлення малих мов, літератур та мистецтва перекладу широкому загалу. Цей проект складався із шести блоків заходів, які пройшли у чотирьох із восьми країн-учасниць проекту *ТрансСтар*. Шість блоків уміщували заходи різних форматів: читання, аналітичні дискусії, інтерактивні і мистецькі перформенси тощо. Поряд із знаними письменниками і митцями гостями були також молоді поети, письменники й учасники проекту *ТрансСтар*.

Для популяризації та підтримки малих мов і літератури ми крім публічних заходів використовували і інші можливості: презентації проекту під час різних заходів, організованих інституціями-партнерами проекту, інформаційні бюлетені, статті, онлайн-публікації тощо. Розвиток проекту, його головні результати і події задокументовано на інтернет-сторінці проекту: www.transstar-europa.com. Там розміщені інформація про проект, учасників проекту, партнерів, менторів, заходи, публікації, звіти. Учасники проекту самостійно вели рубрику «Перекладач місяця» і щомісяця представляли портрет одного з перекладачів мов-учасниць проекту. Тож за час проекту утворилася справжня мозаїка портретів європейських перекладачів. Охочі

дізнатися більше про художній переклад (теорію і практику) знайдуть цікаві дописи у блозі за посиланням: <http://transstar-europa.com/category/blog/>. На сторінці також можна ознайомитися з літературними ландшафтами країн-учасниць проекту, їхніми тенденціями та основними гравцями. Реагуючи на потреби і виклики сучасного медійного простору ми заснували сторінку проекту на Фейсбуці (<https://www.facebook.com/pages/Transstar-Europa/566118766746461?fref=ts>), де регулярно розміщували і розміщуємо інформацію про події проекту, нові конкурси, стипендії для перекладачів і культурних посередників.

3. Результати

Ціль проекту – вишкіл 50 студентів та молодих фахівців (young professionals) з восьми країн Європи з художнього перекладу та культурного менеджменту, їхнє залучення до розробки, організації та проведення публічних заходів і освоєння ними інструментів просування продукту і роботи з громадськістю у цифровому світі.

Усі передбачені планом форми навчання (три очні майстерні, дві мережеві зустрічі, менторінг, скайп-заняття) виконані. Учасники проекту працювали над перекладами художніх текстів, які потім презентувалися на організованих публічних заходах і, зрештою, побачили світ у формі антологій перекладу.

Перекладацькі майстерні та мережеві зустрічі склалися з двох частин: навчально-методичної та публічної. Навчально-методична частина охоплювала, зокрема, спільну роботу учасників над перекладами у групах разом зі своїм ментором. Публічна частина включала один або декілька заходів, пов'язаних з художнім перекладом і популяризацією малих мов серед широкого загалу. Таким чином учасники проекту, з одного боку, мали можливість познайомитися з молодими й успішними авторами та митцями, а, отже, з літературними ландшафтами країн-учасниць проекту, з іншого боку, вони залучалися до організації та проведення багатьох публічних заходів, передусім, у рамках додаткового проекту *Перекладацькі кубики – шість граней європейської літератури та перекладу*. Завдяки цьому культурному проекту учасники з Німеччини, Слованії та України виступили, приміром, у Штуттґарті, де презентували уривки зі своїх перекладів; у Любляні учасники німецько-словенської групи були активно залучені до розробки програми *Кубиків*, організації заходів і їх проведення (одна учасниця, наприклад, модерувала вечір, а інші читали свої переклади).

Німецька поетеса Ельке Ерб (праворуч) і чеська перекладачка Катка Рінґезова, фото © gezett

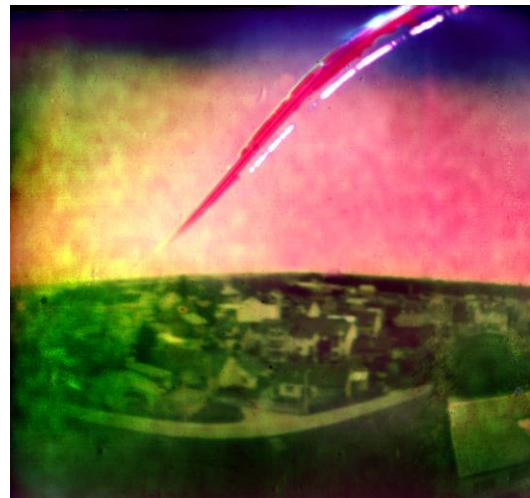
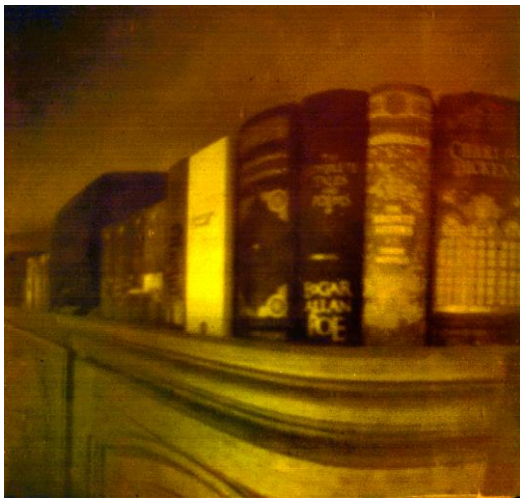
Концепцію *Кубиків* у Берліні розробили самі учасники *ТрансСтару*. Крім вже згаданої пантоміми учасниці проекту переклали різними мовами вірші німецької поетеси Ельке Ерб і разом з нею представили їх публіці; Мартіна Ліза, Мартін Мушель і Катка Рінґезова презентували чеську перекладну лірику; українсько-німецька підготувала підстрочний переклад віршів Григорія Семенчука, який потім опрацювала німецька поетеса Ульрике Альмут Зандиг і потім вони разом виступили з поетичним перформансом.

Пантоміма у виконанні Ані Вутей (Берлін) і Юлії Микитюк (Львів).

Фото © gezett

Учасники проекту *ТрансСтар* різними ініціативами сприяли зміцненню малих мов Європи. Наприклад, у рамках проекту *Камера обскура – місця перекладу* вони камерою обскурою, прототипом фотоапарата, сфотографували місця, пов'язані для них особисто з перекладом, діяльністю перекладача тощо, і написали до цих світлин короткі есеї своїми рідними мовами, які потім були перекладені мовами їхніх партнерів з тандему. Виставки плакатів зі світлинами і текстами пройшли у Києві, Любляні і Тюбінгені. Ось світлини Янко Трупея (Любляна) і Констанце Аки (Берлін):

Поряд з перекладацькими майстернями, навчанням, важливою складовою проекту була і співпраця учасників з авторами. Окрім вже згаданих перекладів учасники підготували переклади оповідання Ульрике Альмут Зандиґ *Солона вода* усіма мовами проекту, які миткиня перетворила у звукову інсталяцію. Також учасники переклади низку віршів українських сучасних поетів для проекту відеопоезії української миткині Катерини Бабкіної.

Усі учасники активно проводили громадську роботу: щомісяця для рубрики «Перекладач місяця» на вебсторінці проекту вони готували портрети перекладача з країни-партнера проекту; публікували короткі репортажі про проведені заходи тощо.

Кожен учасник підготував щонайменше один переклад, який увійшов до відповідної антології, що вийшла друком в країнах проекту. Учасники груп, які перекладали німецькою мовою, обрали з цією метою редколегію, й у супроводі ментора самостійно уклали збірку оповідань *Geschichte(n) erzählen. Texte aus sieben Ländern*.

Результати проекту наприкінці показали, що він народив цілу низку мультиплікаторів. Про це докладно у розділі *Плани на майбутнє*.

Результати проекту, важливі для інституцій: в рамках проекту розроблені навчальна магістерська програма *Художній переклад*; пілотний курс *Вступ до художнього перекладу* для філологічних спеціальностей, який знайомить з основами художнього перекладу; пілотний курс *Міжнародний культурний менеджмент*, який знайомить з основами культурного менеджменту з урахуванням особливостей країн-учасниць проекту *ТрансСтар* і розрахований не тільки на філологічні спеціальності (філологія, переклад, міжкультурна комунікація), а й на економічні (як доповнення до навчальної пропозиції вишів або для програм підвищення кваліфікації); програма міждисциплінарної літньої школи, запланованої на наступний рік тощо. Надбанням і збагаченням для інституцій є також німецькомовна збірка наукових статей *Übersetzungslandschaften. Themen und Akteure der Literaturübersetzung in Ost- und Mitteleuropa*, яка висвітлює останні тенденції транслятологічних досліджень і пропонує панораму літературного і перекладацького ландшафту Німеччини, Чехії, Словенії, Польщі, Хорватії та України.

Представники різних інституцій мали можливість відвідувати публічні заходи, що проходили у рамках *ТрансСтару*, і знайомитися там з новими авторами й поглиблювати свої знання про літературні голоси країн-учасниць проекту. Крім того, у вільному доступі на вебсторінці та фейсбук-сторінці проекту знаходиться докладна інформація про заходи, конкурси, стипендії тощо, з якою могли і можуть ознайомитися усі охочі.

Такі інституції, як мережа *Traduki*, об'єднання *Literaturwerkstatt Berlin*, словенська книжкова агенція *Jak*, *Goethe-Institute* у Кракові і Празі, часописи *Lichtungen* і *Schreibheft* у той чи інший спосіб (виступи, заходи, публікації) долучилися до проекту *ТрансСтар*. Вони не тільки надали експертну й організаторську допомогу і таким чином сприяли успішній реалізації проекту, а й самі отримали переваги від співпраці, від знайомства з новими авторами і новими майбутніми культурними посередниками.

Надзвичайно корисним став проект і для людей, що, з одного боку, цікавляться європейською літературою і/або, з іншого боку, залучені до програм трудової і академічної мобільності. За час тривалості проекту ця цільова група мала можливість відвідати у 15 місцях різних країн Європи понад 40 різноформатних заходів, присвячених європейській літературі, її популяризації і перекладу. Ось декілька прикладів таких заходів: літературне читання у Кракові за участі Йоко Тавади, німецько-український концерт за участів поета Григорія Сесменчука та поетеси Ульрике Альмут Зандиг' у Києві, Львові і Берліні, словенсько-польсько-чеські поетичні читання у Берліні, презентація відео поезії Катерини Бабкіної у Ляйпцизі, розмова-майстерня з Яном Фактором у Празі, багатомовна виставка світлин *Камера обскура – місця перекладу* у класичному форматі у Києві, Любляні і Тюбінгені та у цифровому у Штуттґарті, Празі та

Ляйпцигу, багатомовна звукова інсталяція оповідання *Солона вода* Ульрике Альмут Зандиг у Львові і Штуттґарті або у записі на CD-диску тощо.

Star & TransStar: Ульрике Альмут Зандиг та Григорій Семенчук (німецько-український концерт, ліворуч), Штефан Гек і Констанце Ака (німецько-українські читання, праворуч), Берлін 2015 р. Фото: © gezett

Шляхом до знайомства зі ще невідомими або маловідомими європейськими авторами для широкого загалу стали збірки перекладів, що вийшли за результатами перекладацьких майстерень. Це *Pet poti do prevoda* (словенсько-німецька збірка), *Geschichte(n) erzählen* (німецькі переклади), *Усі інші* (українською мовою), *Der erste Schnitt* (німецько-польська збірка) і хорватський переклад *Кровних братів* Ернста Гафнера. Серед перекладених німецькомовних авторів Зудабег Могафец (польською, словенською і українською), Феліцітас Гопе та Свеня Ляйбер (українська, польська), Петер Ліхт (словенською, польською мовами), Жужана Ґазе (польська, українська), Лутц Зайлер (словенською); у німецькому перекладі вийшли твори Сашка Ушкалова, Міклавша Комелі, Мілени Фуціманової, Кшиштофа Варґи, Вероніки Дінтіньяни тощо. Ці нові численні переклади надихнуть на взаємообмін культур і пришвидшать циркуляцію ідей в Європі.

ТрансСтар Європа – надзвичайно комплексний проект, тому він став для консорціуму справжнім викликом. В процесі його реалізації консорціум виконав цілу низку завдань: розробка, організація і проведення майстерень і публічних заходів майже для 80 учасників, адміністрування проекту, вирішення фінансових питань, підготовка й укладання антологій, презентація результатів проекту, робота з громадськістю, комунікація усередині консорціуму, спілкування з керівниками майстерень і менторами, учасниками та партнерами проекту, менеджмент конфліктів. З цими та багатьма іншими завданнями консорціум впорався блискуче. Чотири зустрічі консорціуму (три заплановані і одна додаткова) пройшли у дружній конструктивній атмосфері. Всі учасники консорціуму брали активну участь у реалізації проекту, їхні бажання, інтереси завжди знаходили відгук. Кожен учасник консорціуму вніс у проект свої компетенції і збагатився від сильних сторін інших. Представники вищих шкіл, наприклад, пройшли вишкіл з менеджменту проектів та роботи з громадськістю, представники інституцій культури отримали додаткову цінність від співпраці з університетами завдяки контактам і науково-дослідним компетенціям останніх. Для

консорціуму проект став неоціненним джерелом нових знань про інституційні і культурні особливості країн-учасниць, майданчиком для розбудови міжнародної співпраці й отримання колосального досвіду у її практичному здійсненні. Консорціуму вдалося впродовж трьох років стати справжньою командою і разом втілити у життя цілі проекту.

Перша зустріч консорціуму в Тюбінгені, березень 2013 р.

Важливим результатом проекту є створена партнерська мережа з учасників, менторів, консорціуму, представників різних інституцій, що долучалися до проекту, митців, письменників, поетів з різних європейських країн, яка продовжуватиме у майбутньому культурний обмін і спільно у різноманітних проектах і констеляціях сприятиме зростанню й об'єднанню Європи.

4. Партнери та співпраця

Співпраця у рамках проекту ЄС *ТрансСтар Європа* поширювалася на такі 4 групи партнерів:

1. Консорціум

Співпраця консорціуму відзначалася конструктивністю, партнерськими стосунками, зорієнтованістю на мету. Усі партнери були мотивованими, постійно працювали над досягненням цілей проекту. Комбінація особистих зустрічей консорціуму із щомісячними скайп-конференціями виправдала себе і сприяла успішній реалізації проекту. Члени консорціуму змогли познайомитися з країнами своїх партнерів і отримати уявлення про рамкові умови їхньої діяльності. Отримані враження стали важливим аспектом європейського взаємообміну. Побачене допомогло зрозуміти характер розвитку інституцій, їхній стиль роботи і отримати загальну картину партнерської організації. Постійна співпраця у різних сферах (розробка концепції проекту, керівництво, реалізація, проведення заходів, робота з громадськістю) привела до зміцнення консорціуму як єдиної робочої групи, в якій труднощі переборювалися завдяки добрій волі всіх учасників. Важливим було те, що вдалося залучити до співпраці Київський національний університет імені Тараса Шевченка, поклавши управління фінансами на університет Тюбінгена, хоча інституційні рамкові умови на місці були відсутні.

2. Учасники

Проект передбачав підвищення кваліфікації з художнього перекладу 50 учасників з Польщі, Чехії, України, Словенії, Хорватії, Німеччини, Австрії та Швейцарії, які в результаті проекту мали стати мультплікаторами. Протягом 3 років керівники перекладацьких майстерень і консорціум познайомилися з учасниками і вибудували з ними інтенсивні контакти. Оскільки учасники знаходилися або на завершальних стадіях свого навчання або на початку свого професійного шляху, то керівники перекладацьких майстерень і консорціум змогли, запропонувавши їм участь у численних заходах проекту, зорієнтувати учасників щодо перспектив та можливих сфер діяльності у їхньому професійному майбутньому. Багато учасників під час роботи в проекті чіткіше усвідомили профіль свого професійного майбутнього. Більшість учасників активно скористалися усіма можливостями підвищення кваліфікації, запропонованими рамками проекту. Деякі учасники засвідчили надто високий горизонт очікувань, що вказує на недостатнє розуміння концепції проекту. Більшість трансстарівців використали також можливості співпраці та комунікації з іншими учасниками на Інтернет-сторінці проекту та у фейсбуці. На завершення проекту більшість учасників висловили задоволення цією кооперацією та бажання продовжити співпрацю і в подальшому. «Для мене було великою радістю те, що я змогла взяти участь у проекті *ТрансСтар*, я багато чому навчилася і, сподіваюся, зробила свій невеличкий внесок у культурний трансфер. Я намагатимусь і далі перекладати художню літературу», - пише Кармен Шьодель, яка перекладала з німецької словенською. Анна Кубова, перекладачка з німецько-чеської групи, так характеризує співпрацю у трансстарівській команді: «Я звернулася з перекладацькою проблемою до Міхаели Оттерової з нашої перекладацької майстерні, а вона, в свою чергу, запитала поради у Данієли Пуш, з чесько-німецької групи, що є для мене свідченням дієвості та потенціалу проекту, заснованого на розбудові мережі перекладачів». Юля Микитюк з німецько-української групи так підсумовує свою участь у проекті: «Я із великим задоволенням брала участь у проекті *ТрансСтар* і з радістю й далі співпрацювала б із проектом у будь-якій формі. Я готова організовувати заходи і, звичайно ж, працювати над художніми перекладами».

3. Керівники перекладацьких майстерень

Консорціум вибрав досвідчених керівників перекладацьких майстерень, які працювали з учасниками проекту над художніми перекладами на воркшопах та онлайн-воркшопах, ділилися досвідом своєї перекладацької діяльності, стали індивідуальними менторами кожного трансстарівця, пропонуючи молодим колегам перекладацький вишкіл. Окрім того, керівники перекладацьких майстерень брали участь у культурних заходах на загальних зустрічах усіх учасників проекту, передаючи їм досвід культурного менеджменту.

Кооперація між керівниками перекладацьких майстерень і консорціумом виражалася передовсім у менеджменті завдань. Але оскільки керівники майстерень зорієнтовані переважно на вільну професійну діяльність, яка передбачає виконання великої кількості різних замовлень, досить важко було досягнути того, щоб керівники майстерень ідентифікували себе із цілим проектом. Вони виконували свої завдання з вишколу молодих перекладачів переважно досить добре. Більшість учасників схвально відгукуються про керівництво своїх менторів, адже вони отримали від них багато нових знань і навичок. У деяких групах співпраця триває і по завершенні проекту. Керівники майстерень залучають учасників проекту до нових планів, наприклад, Слава Лісецька,

знана польська перекладачка, - у проекти свого видавництва «Od do», або ж словенська перекладачка Амалія Мацек та німецька перекладачка з української Клавдія Дате продовжують співпрацю з учасниками своїх груп у рамках інших проектів.

4. Зовнішні партнери проекту

Для проведення воркшопів, особливо у сфері культурного менеджменту, консорціум залучав зовнішніх партнерів. Зокрема, розвинулася співпраця з фундацією «S. Fischer Stiftung» та спільнотою «Traduki», завдяки якій виникла можливість, поряд з власними заходами проекту *ТрансСтар*, організувати заходи на Лейпцизькому книжковому ярмарку (березень 2015). Із запрошення літературного критика та видавця літературного журналу «Schreibheft» розпочалася тривала співпраця з журналом у сфері перекладу. У наступному числі журналу планується публікація «Досьє українського авангарду», над перекладом якого працювала одна з учасниць проекту *ТрансСтар*. Особливо плідною виявилася співпраця з літературною майстернею Берліна «Literaturwerkstatt Berlin», завдяки якій було організовано завершальне свято *ТрансСтару* в жовтні 2015 р. Літературна майстерня не лише надала приміщення для цього заходу, надала підтримку консорціуму у зв'язках з пресою та громадськістю, але й взяла участь у розробці концепції заходу. У такий спосіб вона поділилася з проектом своїм досвідом у проведенні заходів такого роду та провела своєрідну фахову експертизу концепції.

Завдяки проекту посилилася співпраця з важливими німецькими фондами, а саме, з федеральною культурною фундацією «Kulturstiftung des Bundes» та з фундацією Роберта Боша, які профінансували підпроект *Перекладацькі кубики* і забезпечили таким чином фінансову підтримку всього проекту *ТрансСтар*.

5. Плани на майбутнє

Результати проекту та мережа, яка розвинулася в рамках проекту, можуть бути використані в наступні роки в багатьох напрямках.

Консорціум

Оскільки співпраця між членами консорціуму була позитивною, він прагне і надалі до кооперації в наступні роки. Заплановано подати спільну заявку на участь у проекті «Культурні посередники» у рамках програми ЄС «Horizont 2020».

На симпозіумі «Різноманітні концепти – концепти різноманітності: Міжкультурність по всьому світу» (*Vielfältige Konzepte – Konzepte der Vielfalt: Interkulturalität(en) weltweit*), що пройде від 6 до 9 жовтня 2016 у Празі, партнери з Празького університету представляють проект та його результати. Окрім того, мова йде про значення політичного аспекту літературного перекладу для Європи, що може стати темою для нового проекту. У заявку на такий проект планується залучити партнерів по *ТрансСтару*.

Плануються і білатеральні заходи між окремими партнерами, зокрема, запрошення гостьових професорів для читання лекцій та запрошення науковців до стажування. Наприклад, літературознавець і учасник проекту *ТрансСтар* Янко Трупей зі Словенії в наступному році продовжить свої дослідження в університеті м. Тьубінген.

Мережа

Мережа, що об'єднала учасників проекту *ТрансСтар*, керівників перекладацьких майстерень та членів консорціуму, продовжує свою роботу. На даний час учасниками *ТрансСтару* проведені деякі заходи вже поза межами проекту. Наприклад, перекладачка німецько-чеської групи Анна Кубова пише: „За останні місяці разом з деякими колегами я ініціювала і спланувала видання часопису "Plav" (чеський щомісячник з оглядами світової літератури), присвячений німецькомовній ліриці, і нещодавно це число часопису вийшло. У ньому представлені чеські переклади віршів 14 мало або й зовсім не перекладених німецьких, а також австрійських і швейцарських ліриків».

Відбулися два заходи, сплановані учасниками *ТрансСтару*: літературні читання в межах культурного обміну між Регенсбургом і Пльзенем 26 вересня 2015 р. та захід у Ляйпцізі «Чік-літ і молоді авторки: перекладати – непомітно та аполітично?» 10 січня 2016 р.

Літературні читання «*Mauersegler fliegen in der Nacht*» (Чеська міська поезія німецькою мовою), що відбудуться 16 березня 2016 р. на Лейпцизькому книжковому ярмарку, сплановані чесько-німецькою робочою групою. Деякі ідеї будуть реалізовані окремими учасниками *ТрансСтару*: хорватська перекладачка Інес Худобець планує розробити німецькомовну екскурсію Загребом, Марлена Броєр розпочинає переклад роману Томаша Ружицького «*Bestiarium*» з польської мови німецькою для видавництва «edition.fototapeta», Ніна Гаврилов, українсько-німецька перекладачка, працюватиме над перекладами для Гете-Інституту, Магдалена Стефанська співпрацюватиме з Федеральним Агенством Німеччини з політичної освіти у сфері культурного посередництва, українська перекладачка Юлія Микитюк почала перекладати для

видавництва «Клуб сімейного дозвілля» твори Е.М. Ремарка, наразі в її перекладі вийшов роман «Тіні у раю».

Інтернет-сторінка проекту, як і сторінка у Фейсбуці функціонуватимуть і надалі, в такий спосіб усі зацікавлені зможуть отримати інформацію про актуальні стипендії чи літературні заходи у Німеччині, Австрії, Польщі, Швейцарії, Словенії, Україні, Чехії, Хорватії, про все, що стосується перекладу, «малих мов», культурного посередництва.

Інституції

На Інтернет-сторінці проекту www.transstar-europa.com влаштована рубрика «ТрансСтар для тебе», в якій подаються цікаві матеріали проекту, як-от інформація про книжкові публікації, пілотні проекти, робочі матеріали. Вони доступні для огляду та завантаження для усіх бажаючих.

Сподіваємося, зі співпраці в межах проекту у майбутньому виростуть нові можливості для спільних проектів та партнерства.

Так, під час роботи проекту підписано договір про співпрацю між Інститутом філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка та філософським факультетом університету м. Тюбінген. У 2016-2017 навчальному році в рамках цього проекту до Інституту філології приїде на навчання студент-славист Тюбінгенського університету. Така сама можливість поїхати на навчання до Тюбінгенського університету з'явилася й у студентів Інституту філології.

Публікації

У рамках проекту *ТрансСтар* видано 7 книг, вийшли численні публікації в журналах та на Інтернет-сторінках, які будуть доступні для читачів і після закінчення проекту. Усі публікації становлять підґрунтя для теоретичного й практичного осмислення проблеми інтеграції «малих» мов і літератур у загальноєвропейський культурний простір. Особливо перекладні антології стали хорошою нагодою для видавництв та інституцій відкрити для себе нових авторів та познайомити з ними читачів.

Мистецька кооперація

У культурних заходах проекту виступили понад 60 авторів, митців, модераторів, експертів. Вони склали мистецьку мережу проекту, яка стане ядром для подальшої співпраці. Усі, хто мав змогу познайомитися з ними, зможуть слідкувати за їхньою діяльністю та залучати їх до нових проектів.

6. Внесок до політики ЄС

Проект *ТрансСтар Європа* зробив внесок у реалізацію таких цілей програми ЄС «Навчання протягом життя»:

а) Створення європейського простору для навчання протягом життя

У рамках проекту відбулися майстерні, семінари, публічні заходи у 15 містах Європи, вийшли друком або в цифровому форматі статті і переклади шістьма європейськими мовами. Таким чином проект сприяв децентралізації та активізації вживання малих мов у різних куточках Європи. Результати проекту викладені мовами країн-учасниць проекту, у тому числі малими мовами. Регулярні презентації проекту і його результатів, зокрема, і проект, в цілому, сприяв значному покращенню сприйняття маловживаних європейських мов.

б) Покращення якості та привабливості можливостей навчання протягом життя в країнах-учасницях програми

Проект *ТрансСтар Європа* запропонував широкий спектр різних форм навчання і презентації: майстерні, семінари, виставки, публікації, читання, дискусії, інтерактивні ігри, які пройшли у різних місцях у форматі наживо або онлайн. Розмаїття форматів приваблювало велику кількість глядачів, слухачів і учасників з восьми країн Європи.

в) Посилення міжкультурного діалогу

Учасники проекту *ТрансСтар Європа* працювали разом майже три роки. Протягом цього часу вони взяли участь у майстернях і інших заходах проекту, спільно організували низку перформансів і презентацій. Постійний процес спільного навчання і презентації своїх результатів показав значне покращення розуміння учасниками один одного, культурного простору своїх колег. Різноманітні публічні заходи, проведені у рамках проекту, також стали можливістю для широкого загалу познайомитися з різними аспектами європейської історії та культури.

г) Сприяння креативності, конкурентоспроможності та розвитку підприємницького духу

Учасники проекту *ТрансСтар Європа* не тільки здобули нові знання з художнього перекладу та культурного менеджменту, а й були залучені до організації й проведення публічних заходів, перформансів і презентацій. Таким чином вони мали можливість потрапити за лаштунки і побачити, як відбувається, як функціонує міжкультурний обмін в сучасній Європі. На семінарах і майстернях з міжкультурного менеджменту учасники здобули практичні навички з менеджменту проектів й отримали відповідний інструментарій для своєї щоденної роботи у сфері міжкультурного обміну.

ґ) Сприяння співпраці між освітянами, науковцями, тренерами, практиками і роботодавцями

Від самого початку задум проекту полягав у тісній співпраці між університетами та інституціями культури з метою взаємного експертного збагачення. Така форма співпраці позитивно вплинула на розвиток компетенцій усіх партнерів проекту. Крім того, від інституційної співпраці користь отримали і учасники проекту: поряд із знаннями,

здобутими під час майстерень і семінарів, вони отримали досвід у розробці, організації та проведення культурних заходів.